

Michał Mordań

Uniwersytet w Białymstoku

**WSPÓŁCZESNE PRZEZWISKA MIESZKAŃCÓW
BIELSKA PODLASKIEGO MOTYWOWANE
CECHAMI ZEWNĘTRZNYMI**

SUMMARY

**Contemporary nicknames of residents of Bielsk Podlaski motivated
by external features**

The article is devoted to Bielsk Podlaski residents' modern nicknames that are motivated by external characteristics of their carriers. Nicknames referring to external appearances are extremely diverse in terms of the semantic class of unofficial personal names. Classification of the collected material was made by taking into account the incentive factor, which allowed to distinguish the following groups of anthroponyms: nicknames motivated by color and hairstyle, height, corpulence, general build, construction of the individual parts of the body, external disability, attractiveness, the deportment, statics/dynamics and the way of performing the activities, a way of dressing, accessories, as well as determining a few external characteristics simultaneously. A collection of nicknames was also distinguished by indicating the overall similarity with the designator, without giving the specific motivating feature.

On account of the way in which the name is connected with the designator, two types of nomination were distinguished: direct nomination, where the motivating word is used in the basic sense, and indirect (metaphorical or metonymic), which takes into consideration the secondary (portable) sense of the incentive word.

Key words: linguistic, onomastics, anthroponymy, nicknames

РЕЗЮМЕ

**Современные прозвища жителей г. Бельск Подляшский,
мотивированные внешними чертами**

Статья посвящается современным прозвищам жителей г. Бельск Подляшский, мотивированным внешними чертами носителей. Прозвища, образованные на основании внешнего вида прозванных лиц, составляют чрезвычайно дифференцированный семантически разряд неофициальных личных наименований. Классификация собранного материала произведена с учетом мотивирующего фактора, позволяющего выделить следующие группы антропонимов: прозвища мотивированные цветом волос и прической, ростом, весом, телосложением, характерными особенностями отдельных частей тела, физическими недостатками наружности, привлекательностью, походкой, статикой/динамикой и способом выполнения действий, манерой одеваться, особенными атрибутами, а также указывающие одновременно на несколько внешних черт. Выделена также группа прозвищ, образованных на основании общего сходства с денотатом без уточненной мотивирующей черты.

По способу связи наименования с денотатом выделяются два номинативных типа: прямая номинация, где мотивирующее слово употребляется в основном значении, и косвенная (метафорическая или метонимическая), в которой учитывается вторичное (переносное) значение мотивирующего слова.

Przezwiśka są nieoficjalnymi, fakultatywnymi i dodatkowymi (obok imienia i nazwiska) osobowymi nazwami wsnymi. Odznaczają się one spontanicznym charakterem, nacechowaniem emocjonalnym i zachowaną motywacj semantyczną. Formacje te występują w języku potocznym, głównie w mikrosystemach gwarowych i środowiskowych. Ponadto, przezwiśka antroponimiczne, w odróżnieniu od przezwiśk okazjonalnych, są mianami indywidualnymi, identyfikujący mi konkretnego nosiciela¹.

¹ Zob. m.in. N. Ananiewa, *Miejsce i funkcje przezwiśk w słowiańskich systemach onomastycznych (na przykładzie języka polskiego i rosyjskiego)*, [w:] *Przezwiśka i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warcho (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 27; A. Cieřlikowa, *Przezwiśka*, [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, E. Rzetelska-Feleszko (red.), Warszawa – Kraków 1998, s. 121; M. Czaplicka-Jedlikowska, *Twórczość werbalna uczniów w świetle przezwiśk szkolnych a polszczyzna regionalna miasta Inowrocławia*, [w:] *Polszczyzna regionalna. Polszczyzna miast i miasteczek Mazowsza i Podlasia*, H. Sędziak, D. Czyż (red.), cz. IV, Ostroleka 2006, s. 149; R. Łobodzińska, *Antroponimy nieoficjalne we wsi Brzezówka (gmina Szczucin)*, [w:] *Przezwiśka i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warcho (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 241; U. Sokólska, *Przezwiśka mieszkańców kilku wsi letniskowych w województwie podlaskim*, [w:] *Studia Slawistyczne. Pogranicza: kontakty kulturowe, literackie, językowe. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, L. Dacewicz, B. Dworakowska (red.), t. 7, Białystok 2008, s. 203.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja wyników analizy semantycznej współczesnych przezwisk mieszkańców Bielska Podlaskiego, motywowanych cechami zewnętrznymi nosicieli. Materiał źródłowy zebrano metodą bezpośredniej ankietyzacji, przeprowadzonej wśród uczniów wszystkich klas jednej ze szkół średnich. Respondentów poproszono o zapisanie swoich przezwisk, a ponadto przezwisk kolegów, znajomych, członków rodziny etc., należących do tej samej grupy wiekowej (15–20 lat), przezwisk mieszkańców miasta w innym wieku oraz przezwisk nauczycieli.

W bogatej literaturze onomastycznej² czytamy, że omawiane w tym miejscu nazwy dotyczą przede wszystkim środowiska wiejskiego i uczniowskiego³. Zatem w realiach miejskich to właśnie młodzież szkolna pozostaje grupą będącą zarówno najczęstszymi kreatorami, jak i nosicielami współczesnych przezwisk⁴.

Jak słusznie zauważono⁵, geneza przezwisk (sposób kreowania oraz dobór tworzywa językowego) była taka sama dawniej, jak obecnie, a ich typy motywacyjne w znakomitej większości są wspólne dla wszystkich socjolektów. Podobną prawidłowość stwierdzono w odniesieniu do pól semantycznych wykorzystanych w tworzeniu przezwisk osób należących do różnych klas społecznych. Wynika to z uniwersalnego charakteru mechanizmów psychologicznych i pragmatycznych rządzących ludzką naturą.

² Zob. bibliografia.

³ Zob. m. in. A. Cieślukowa, *Miejsce przezwiska w systemie antroponimicznym (historia a współczesność)*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 75; L. Gawrońska, *Przezviska i przydomki mieszkańców wybranych wsi małopolskich i mazowieckich – zarys problematyki*, [w:] *Polszczyzna Mazowska i Podlasia. Antroponimia i toponimia Mazowska i Podlasia*, H. Sędziak (red.), cz. VIII, Łomża 2004, s. 92; L. Gawrońska-Sikorska, *Motywacje semantyczne przezwisk nauczycieli (na przykładzie miejskiego środowiska szkolnego)*, [w:] *Polszczyzna regionalna. Polszczyzna miast i miasteczek Mazowska i Podlasia*, H. Sędziak, D. Czyż (red.), cz. IV, Ostrołęka 2006, s.176; T. Giedz, *Przezviska o charakterze metaforycznym i metonimicznym mieszkańców wsi Brzeźno w woj. chełmskim*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 122; Cz. Kosyl, *Typy motywacyjne przezwisk ludowych*, [w:] *Onomastyka w dydaktyce szkolnej i społecznej*, E. Homa (red.), Szczecin 1988, s. 205; R. Łobodzińska, op. cit., s. 241; M. Sajewicz, *Przezviska mieszkańców kilku wsi z białorusko-ukraińskiego pogranicza językowego na Białostocczyźnie*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. II, Lublin 1999, s. 62; U. Sokółska, op. cit., s. 202.

⁴ Dlatego też bazujemy na nazwach osobowych zanotowanych w środowisku szkolnym, chociaż antroponimy podawane przez uczniów nie odnoszą się jedynie do nich samych lub ich rówieśników, ale dotyczą bielszczan w różnym wieku (zob. wyżej). Próby przeprowadzenia badań wśród pozostałych mieszkańców miasta nie przyniosły zamierzonego efektu, bowiem w środowisku miejskim podstawowym i bardzo często jedynym sposobem identyfikacji pozostaje nazwisko, rzadziej imię, imię + nazwisko, formacja deskrypcyjna typu: imię lub nazwisko + miejsce zamieszkania (pani Zosia z trzeciego piętra, Malinowska z [ulicy] Jarzębinowej).

⁵ Por. A. Cieślukowa, *Miejsce przezwiska...*, s. 75, 77.

Z powyższymi ustaleniami doskonale korespondują wnioski płynące z analizy materiału źródłowego. Poza nielicznymi przykładami określeń pedagogów⁶, wszystkie grupy nosicieli przezwisk wykazują bowiem bardzo podobne tendencje, nawet pewien schematyzm, w zakresie kreacji tej kategorii antroponimów⁷.

Przezwiseka nawiązujące do wyglądu zewnętrznego nosicieli stanowią niezwykle zróżnicowaną pod względem semantycznym grupę nieoficjalnych nazw osobowych. Klasyfikacji⁸ zebranego materiału dokonano z uwzględnieniem czynnika motywującego, który pozwala określić mechanizmy powstania przezwisk⁹:

1. Antroponimy motywowane kolorem włosów i fryzurą:

- kolor włosów: *Biały*, *Blondi* (m) ‘chłopak nosi pasemka blond’¹⁰, *Kura* ‘przefarbowała się na żółto’, *Rudy*, *Ryża*, *Ryży*, *Siwy*;
- długość, ilość, kształt włosów: *Buszmen* ‘ma bujne włosy’, *Loczek* ‘ma kręcone włosy’, *Łysy* ‘nie ma włosów’, *Łysy* ‘ma krótkie włosy’, *Owca* ‘ma kręcone włosy’, *Pudel* ‘ma kręcone włosy’, *SS-man* ‘ma łysą głowę’, *Szopen* ‘ma bujną czuprynę’;
- fryzura (sposób uczesania): *Banderas* ‘ma fryzurę podobną do Banderaśa’, *Bieber* ‘ma fryzurę jak Justin Bieber’, *Iskierka* ‘od specyficznej fryzury, którą nosi’, *Kokon* ‘od sposobu uczesania’, *Kwadrat* ‘ściął włosy na kant’, *Palma* ‘nosi kucyk’, *Piżmak* ‘ma natapirowaną fryzurę’;
- określające jednocześnie dwie cechy (podwójna motywacja): *Hagrid* ‘ma długie puszyste włosy (jak Rubeus Hagrid – bohater książki i filmu *Harry Potter*)’, *Kudłaty* ‘ma dużo kręconych włosów’, *Rudy Jezus* ‘ma długie kręcone włosy’.

Jak dowodzi przedstawiony materiał, najczęstszymi kryteriami motywacyjnymi związanymi z polem semantycznym *włosy* są kolor oraz fryzura. Wśród nazw określających kolor włosów dominują nazwy o charakterze przymiotnikowym

⁶ Związanych z takimi kryteriami jak nauczany przedmiot i sposób prowadzenia zajęć.

⁷ Fakt ten upoważnia do sklasyfikowania semantycznego przezwisk bez ich odrębnego podziału na grupy wiekowe i środowiskowe.

⁸ Przy podziale antroponimów inspirowano się klasyfikacją zaproponowaną przez R. Łobodzińską i L. Tomczak (*Współczesne przezwiseka polskie. Analiza formalna i znaczeniowa*, Wrocław 1988). Względy techniczne wymusiły ograniczenie egzemplifikacji nazw, należących do poszczególnych typów motywacyjnych. Całość zebranego materiału zostanie przedstawiona w innym miejscu.

⁹ Por. Z. Abramowicz, D. Kosior, *Nieoficjalne nazwy osobowe na polsko-wschodniosłowiańskim pograniczu*, [w:] *Przezwiseka i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoń (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 16; D. Bamburek, *Przezwiseka szkolne inspirowane mass mediami*, [w:] *Polszczyzna regionalna. Materiały z sesji językoznawczej w Ostrołęce*, H. Sędziak (red.), Łomża 1999, s. 164.

¹⁰ Wszystkie eksplikacje podano w oryginalnym zapisie, tj. w takiej formie, w jakiej zostały zanotowane w ankietach.

reprezentujące typ nominacji bezpośredniej (*Biały, Rudy, Ryża*). Przewiska, za których podstawę przyjęto sposób uczesania nosiciela, najczęściej urobiono przez skojarzenie z apelatywem o zbliżonym kształcie (*Kokon, Palma, Piżmak*) lub przez porównanie do znanej osoby noszącej podobną fryzurę (*Banderas, Bieber*).

Zauważmy, że kreatorów powyższych przewisk interesują tylko pewne, ściśle określone elementy rzeczywistości. Na przykład, cecha *kolor włosów* dotyczy tylko osób o włosach jasnych bądź rudych (nie występują nazwy wskazujące na włosy ciemne). Podobnie jest realizowana właściwość *kształt włosów* – przewiska posiadają wyłącznie osoby o włosach kręconych (a nie np. prostych).

Powyższy materiał wskazuje również na tendencję, polegającą na uogólnianiu przez młodzież pewnych zjawisk. Przykładem może być przewisko *Łysy*, które posiada osoba rzeczywiście pozbawiona włosów na głowie, jak również osoba mająca włosy krótkie.

2. Antroponimy motywowane wzrostem:

- niski wzrost: *Cypis, Cyganka, Jordan, Krasnal, Kurdupel, Łągin, Lolek, Mała, Mały, Milimetr, Miniaturka, Mucha, Skrzat, Smerf, Żuczek*;
- wysoki wzrost: *Kaktus, Łoś, Tyczka, Wielki Adam, Żyrafa* (f).

Przewiska wskazujące na wzrost nosiciela zostały zaszeregowane do dwóch grup utworzonych na zasadzie całkowitego przeciwieństwa. Ich biegunowość podkreślona jest brakiem wartości pośrednich określających wzrost. Przedstawione przykłady potwierdzają tezę, że bardzo często przewiska są przypisywane osobom, których pewne charakterystyczne cechy odznaczają się wysokim stopniem dywergencji i wyraźnie odbiegają od określonej normy¹¹.

Należy zwrócić uwagę, że nie wszystkie przewiska wymienione w tym miejscu dokładnie odzwierciedlają cechę, która legła u podstawy danej nazwy osobowej. Tak np. antroponimy *Cypis, Mały, Miniaturka* itd. wskazują raczej na ogólne proporcje nosiciela przewiska, a nie tylko na jego wzrost. Taki stan rzeczy może świadczyć o specyficznym sposobie postrzegania świata, zawierającym się w generalizacji poszczególnych pojęć czy zjawisk (w tym wypadku niski = mały). Zastępowanie przymiotników parametrycznych kierunkowych (wysoki, niski) przymiotnikami ogólnowymiarowymi (duży/wielki, mały) jest jedną z zauważalnych tendencji w zakresie kreacji współczesnych nieoficjalnych nazw osobowych¹².

¹¹ Por. L. Gawrońska, op. cit., s. 100; M. Śnieżyński, *Nauczyciele w oczach uczniów. O przewiskach*, Warszawa 1990, s. 25.

¹² Por. Cz. Kosyl, *Przewiska ludowe określające wzrost i tuszę (próba analizy semantycznej)*, [w:] *Przewiska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 196.

3. Antroponimy motywowane tuszą:

- chudy: *Chudy, Czacha, Gruby, Kostek, Patyczak, Pumba, Sucha*;
- gruby: *Baryła, Dzik, Grubson, Gruby, Gumiś, Kaban, Kebab, Kotlet, Majonez, Misiek, Miś, Pasztet, Pączek, Ponczek, Pumba, Punia, Puszi, Słoń, Żarówa*¹³.

Przezwiiska określające tuszę zostały sklasyfikowane w dwie przeciwstawne grupy. Antroponimy określające osoby otyłe niemal trzykrotnie przewyższają liczbę nazw identyfikujących osoby szczupłe.

Jak łatwo zauważyć, sporo przezwisk określających tuszę pochodzi od nazw potraw i produktów (*Boczek, Kebab, Kotlet, Majonez, Pasztet, Pączek, Ponczek (!)*). Przez skojarzenie z jedzeniem wzrasta ładunek emocjonalny danego antroponimu, uwydatniając tym samym cechę dominującą nosiciela.

W przypadku przezwiska *Boczek* zastosowano podwójną motywację, kojarząc jego nosiciela nie tylko z odpowiednim apelatywem, ale również z bohaterem serialu *Świat według Kiepskich* Arnoldem Boczkim, odznaczającym się ponadprzeciętną wagą.

4. Antroponimy motywowane ogólną budową ciała:

Przezwiiska określające budowę ciała zostały umieszczone w oddzielnej grupie, ponieważ nie zawsze mamy tu do czynienia z nadwagą/niedowagą (por. poprzedni punkt), a głównym wyznacznikiem jest postura nosiciela. Ponadto, jak stwierdza Cz. Kosyl, „w wielu przypadkach cechy wzrostu i tuszy komunikowane są łącznie, za pomocą jednej nazwy, nie można ich zatem rozpatrywać w izolacji”¹⁴. Do tego zbioru włączono następujące nazwy:

Bembeniec ‘jest okrągły’ (por. ap. *bęben* ‘duży brzuch’), *Kaban* ‘od budowy ciała – jest «przy kości»’, *Kloc* ‘od budowy ciała’, *Klocu* ‘od budowy ciała’, *Klusek* ‘od postury’, *Kwadrat* ‘od postury’, *Słoń* ‘jest dobrze zbudowany’, *Szafa* ‘jest «szeroka»’, *Sztacheta* ‘dziewczyna o «płaskich» kształtach’, *Szynka* ‘od budowy ciała’, *Walec* ‘ma dziwne umięśnienie’, *Wąski* ‘jest dobrze zbudowany’¹⁵.

W odróżnieniu od poprzednich grup, nie stwierdzamy w tym miejscu radykalnego podziału analizowanych nazw na dwa przeciwstawne zbiory. Semantyka

¹³ Interferencje inicjowane różnorodnością w zakresie typologii przezwisk mogą sugerować, że niektóre antroponimy (w obrębie tej samej grupy) reprezentują odmienne typy motywacyjne. Z jednej strony mamy do czynienia z nawiązaniem do cech postaci bajkowych, literackich, filmowych itp. (*Gumiś, Pumba*), z drugiej – z wtórnym znaczeniem (konotacją) leksyki apelatywnej (*Majonez, Pączek*). W niniejszym opracowaniu podziału materiału źródłowego dokonano z uwzględnieniem czynnika motywującego, nie zaś ze względu na etymologię nazwy (zob. również M. Śnieżyński, op. cit., s. 52).

¹⁴ Cz. Kosyl, *Przezwiiska ludowe...*, s. 189.

¹⁵ W kreacji omawianych antroponimów wykorzystano szereg zabiegów stylistyczno-językowych, takich jak antonimia, odległe ciągi asocjacyjne, rozbieżność między nazwą a faktyczną cechą motywującą przezwisko i in.

zacytowanych antroponimów wskazuje natomiast na „odchylenie” w stronę dużych rozmiarów, co wywołuje w większości przypadków skojarzenia negatywne.

5. Antroponimy motywowane charakterystyczną budową poszczególnych części ciała:

Istotnym czynnikiem decydującym o nadaniu określonego przezwiska jest pierwsze wrażenie jego autora, związane z ogólnym wyglądem osoby przezwanej. Stąd też gros nieoficjalnych antroponimów ma swoje źródło w cechach zewnętrznych, takich jak fryzura i kolor włosów, wzrost, tusza, budowa ciała itd. (zob. wyżej). Zebrany materiał dowodzi, że spostrzegawczość młodzieży sięga znacznie głębiej. Uważne obserwacje doprowadziły do powstania nazw osobowych motywowanych poszczególnymi częściami ciała:

- głowa: *Dynia* (m) ‘ma dużą głowę’, *Dynio* (m) ‘ma dużą głowę’, *Głowa* (m) ‘ma dużą głowę’, *Groszek* ‘ma okrągłą głowę’, *Kuroń* ‘od wyglądu głowy’¹⁶, *Kwadrat* ‘ma kwadratową głowę’, *Melon* ‘ma dużą głowę’, *Wodi* ‘ma dużą głowę (jakby miał wodogłowie)’, *Wodogłowiec* ‘ma dużą głowę (jakby miał wodogłowie)’. Wyznacznikami cech percepcyjnych, związanych z polem semantycznym *głowa*, są kształt i wielkość, przy czym w badanym materiale występują wyłącznie antroponimy wskazujące na jej duży rozmiar. Uwagę zwracają nazwy *Kuroń* i *Wodogłowiec*, świadczące o umiejętności kojarzenia faktów przez kreatorów nieoficjalnych nazw osobowych.
- twarz, mina: *Avatar* ‘od wyrazu twarzy’ (por. ap. *avatar/awatar* ‘rzeczywistość wirtualna; reprezentacja uczestników światów wirtualnych’; por. też film *Avatar*), *Bobek* ‘ma okrągłą twarz’ (Bobek – bohater bajki *Muminki*), *Buldog* ‘ma twarz jak u buldoga’, *Ćpunka* ‘od wyrazu twarzy’ (por. ap. *ćpunka* ‘pot.: narkomanka’ SSM¹⁷ 43), *Gekon* ‘jego twarz przypomina twarz gekona’, *Goryl* ‘od wyrazu twarzy’, *Koń* ‘ma krzywą twarz, podobną do końskiej’, *Kwadrat* ‘ma kwadratową twarz’, *Mojżesz* ‘przypomina z twarzy Mojżesza’, *Peppa* ‘ma twarz jak świnka Peppa’ (Świnka Peppa – tytułowa bohaterka brytyjskiego serialu animowanego dla dzieci w wieku przedszkolnym), *Pokemon* ‘ma dziwną twarz’, *Prosiak* ‘ma twarz prosiaka’, *Pyza* ‘ma okrągłą buźkę’, *Sowa* ‘ma minę jak sowa’, *Śledź* ‘ma twarz jak ryba’. Przewiska tej grupy motywowane są budową fizjologiczną (kształtem) twarzy (*Bobek*, *Kwadrat*) oraz jej wyrazem, miną (*Avatar*, *Ćpunka*, *Sowa*). Źródłem nazw osobowych pochodzących od fizjonomii są przede wszystkim apelatywy, reprezentujące świat zwierzęcy (*Buldog*, *Gekon*, *Goryl*, *Koń*, *Prosiak*, *Ryba*, *Sowa*, *Śledź*).

¹⁶ Zob. poprzedni przypis.

¹⁷ SSM – Słownik slangu młodzieżowego, M. Czeszewski (red.), Piła 2001.

- oczy: *Chińczyk* ‘ma skośne oczy’, *Ćpun* (f) ‘ma oczy jakby była naćpana’ (por. ap. *ćpun* ‘pot.: narkoman’ SSM 43), *Mongoł* ‘ma wąskie oczy’, *Ropuch* ‘ma wylupiaste oczy’, *Żaba* ‘ma wylupiaste oczy’, *Żółtek* ‘ma wytrzeszczone oczy’. Grupa przezwisk utworzonych na podstawie pola semantycznego *oczy* liczy 6 nazw. Połowę przedstawionego zbioru reprezentują formacje, pochodzące od oficjalnych i potocznych nazw ras i narodowości (*Chińczyk*, *Mongoł*, *Żółtek*).
- nos: *Dzięcioł* ‘od kształtu nosa’, *Kargul* ‘ma charakterystyczny nos (jak Kargul z filmu *Sami Swoi*)’, *Kociuba* ‘ma spiczasty nos’, *Kosa* ‘ma krzywy nos’, *Łomonosow* ‘ma duży nos’, *Nochal* ‘od budowy nosa’, *Prosiak* ‘od kształtu nosa’, *Słoń* ‘ma nos jak trąba u słonia’, *Wrona* ‘od kształtu nosa’. W tej grupie antroponimów znalazły się przezwiska motywowane wyglądem nosa. W analizowanym materiale można wyodrębnić nazwy, utworzone na zasadzie opisanego konkretnej cechy (*Kociuba* – nos spiczasty, *Kosa* – nos krzywy), jak również nazwy ukazujące ogólne podobieństwo (*Dzięcioł*, *Nochal*, *Prosiak*, *Wrona* – od budowy/kształtu nosa). Ciekawostką jest tu nazwa osobowa *Łomonosow* wykreowana nie przez podobieństwo fizyczne, lecz poprzez asocjacje z nazwiskiem, zawierającym w swojej strukturze element leksykalny *nos*.
- zęby: *Bóbr* ‘w dzieciństwie miał duże wystające zęby przednie’, *Królik* ‘ma duże zęby «jedyneki» jak królik’, *Krystian Szablozębny* ‘ze względu na braki w uzębieniu’, *Pacuk* ‘ma zęby jak u szczura’, *Szczur* ‘ma zęby jak szczur’, *Wiewiór* ‘od wystających zębów «jedynek»’, *Ząbek* ‘od charakterystycznego uzębienia’. Większość przezwisk motywowanych polem semantycznym *zęby* powstała przez skojarzenie z apelatywami zaczerpniętymi ze świata fauny (*Bóbr*, *Królik*, *Pacuk*, *Szczur*, *Wiewiór*). Należy zaznaczyć, że przedstawione asocjacje są jak najbardziej właściwe, ponieważ zwierzęta te wiernie odzwierciedlają omawianą cechę nosiciela przezwiska.
- uszy: *Gacek* ‘ma spiczaste uszy jak nietoperz’, *Plastuś* ‘ma duże uszy’ (*Plastuś* – bohater książki M. Kownackiej *Plastusiowy pamiętnik*), *Ucho* ‘ma odstające uszy’, *Urban* ‘ma odstające uszy’. Przy kreacji przezwisk tej grupy wykorzystano środki stylistyczne będące przykładami nominacji pośredniej: metaforę (*Gacek*, *Plastuś*, *Urban*) i metonimię (*Ucho*). Określenia metaforyczne wskazują na podobieństwo zewnętrzne przewanej osoby do postaci autentycznej lub literackiej.
- piersi: *Big Cyc* (f) ‘ma duży biust’, *Cyca* (f) ‘ma duże piersi’, *Cycata Monia* ‘ma duży biust’, *Cycaty* (m) ‘ma duże piersi’, *Cycek* (f) ‘ma duży biust’, *Cycka* (f) ‘ma wielkie piersi’, *Cycyngen* ‘ma duże piersi’, *Ula Cycula* ‘ma wielkie piersi’. Wysokiej frekwencji zacytowanych antroponimów należy upatrywać w wieku respondentów, w ich zainteresowaniach i obserwa-

ciach. Wszystkie przezwiska dotyczą osób o dużych rozmiarach tej części ciała. Trudno jednoznacznie przesądzać o ich ładunku emocjonalnym. W odniesieniu do mężczyzn przezwiska tego typu z pewnością odznaczają się nacechowaniem negatywnym. W stosunku do kobiet będzie to zależało od indywidualnego podejścia nosicielki przezwiska do kwestii związanych z wyglądem zewnętrznym.

- pupa: *Betoniara* (f) ‘ma tyłek dużych rozmiarów’, *Dupa* (f) ‘ma zgrabną pupę, która podoba się chłopcom’ (por. też ap. *dupa* ‘pot.: dziewczyna, kobieta atrakcyjna seksualnie’ SSM 58), *Szeroka* ‘ma szeroki tyłek’. Przezwiska tej grupy dotyczą osób płci żeńskiej. Nazwy *Betoniara*, *Szeroka* przyjmują wydźwięk pejoratywny. Wbrew pozorom, pozytywne konotacje wywołuje antropim *Dupa*. Nie wiadomo, jaki pogląd reprezentuje jego nosicielka, natomiast osoby przezywające odbierają tę nazwę w kategoriach zdecydowanie dodatnich. W języku dzisiejszej młodzieży określenie *Dupa* oznacza osobę atrakcyjną, co potwierdzili sami respondenci w swoich ankietach (‘ma zgrabną pupę, która podoba się chłopcom’).
- karnacja: *Arab* ‘ma ciemną karnację’, *Arab* ‘podobny do Araba’, *Aze* ‘wyglądem przypomina osobę pochodzącą z Azerbejdżanu, chociaż stamtąd nie pochodzi’, *Bambo* ‘ma ciemną karnację’, *Blady Apacz* ‘ze względu na odcień skóry’, *Czarnuch* ‘ma ciemną karnację’, *Czarny* ‘ma ciemną karnację’, *Metys* ‘od wyglądu’, *Murzyn* ‘ma bardzo jasną karnację’, *Murzyn* ‘ma ciemną karnację’, *Rumun* ‘ma ciemną karnację’. Zacytowane przezwiska w większości przypadków nawiązują do osób o ciemnej karnacji (*Arab*, *Aze*, *Bambo*, *Czarnuch*, *Czarny*, *Metys*, *Murzyn*, *Rumun*). Osoby o jasnym odcieniu skóry są identyfikowane nazwami *Blady Apacz* oraz *Murzyn*, przy czym są to antropiminy powstałe na zasadzie przeciwieństwa cech. Dodatkowo jedno przezwisko (*Blady Apacz*) jest przykładem wykorzystania oksymoronu w zakresie tworzenia nazw własnych. Zebrany materiał pozwala stwierdzić, że przezwiska tej grupy najczęściej nawiązują do nazw określających narodowość i rasę (*Arab*, *Aze*, *Czarnuch*, *Czarny*, *Murzyn*, *Rumun*). Ładunek emocjonalny towarzyszący nieoficjalnym nazwom osobowym tej grupy jest zmienny i zależy od nastawienia społecznego, przede wszystkim w środowisku funkcjonowania wymienionych antropimów.

Mniej liczne są przezwiska motywowane innymi częściami ciała:

- usta: *Poziomka* ‘ma ciemne usta’;
- policzki: *Chomik* ‘ma policzki jak u chomika’, *Pyza* ‘ma pyzate policzki’;
- broda: *Trzybroda* ‘wygląda jakby miała trzy brody’;
- cera: *Pryszczu* ‘ma gładką cerę’;

- mięśnie: *Chudy* ‘ma w bicepsie 38’, *Hardcorowy Koks* ‘ma duży biceps’ (por. ap. *koks* ‘pot.: farmakologiczny środek dopingujący’ SSM 110), *Kwadrat* ‘ma duże mięśnie’;
- palce: *Żuraw* ‘ma długie palce jak żuraw’.

6. Antroponimy motywowane ułomnością zewnętrzną:

Chory ‘ma zeza’, *Cyklop* ‘ma zeza’, *Gorbaczow* ‘zgarbiona postawa ciała’, *Skwara* ‘miała spierzchnięte usta’, *Zezmenka* ‘ma zeza’.

Przezwiseka powyższego zbioru, nacechowane zdecydowanie pejoratywnie, uwypuklają wszelkie niedostatki wyglądu zewnętrznego człowieka. Nierzadko mamy do czynienia z nazwami, nawiązującymi do często występującej wady wzroku, przy czym zacytowane antroponimy (*Chory*, *Cyklop*, *Zezmenka*) hiperbolizują tę przypadłość, zwiększając tym samym negatywny wydźwięk przezwiseka i deprecjonują obraz jego nosiciela.

7. Antroponimy motywowane atrakcyjnością:

Hoży ‘jest ładny’, *Keks* ‘jest przystojny’ (por. ap. *ciacho* ‘atrakcyjna dziewczyna, chłopak’ SSM 32), *Młody* ‘wygląda bardzo młodo, młodziej niż na swój wiek’, *Piękna* ‘jest bardzo ładna’.

Grupa ta skupia przezwiseka o zdecydowanie pozytywnym nacechowaniu emocjonalnym. W nominacji chętnie wykorzystywano formacje przymiotnikowe.

8. Antroponimy motywowane sposobem poruszania się:

Czołg ‘porusza się jak czołg’, *Flinston* ‘porusza się jak Fred Flinston – bohater bajki *Między nami jaskiniowcami*’, *Modelecza* ‘chodzi jak modelka’, *Szczala* ‘od sposobu poruszania się’ (por. ap. *strzała*), *Szczur* ‘szybko chodzi między ławkami’, *Świnia* ‘od sposobu chodzenia’, *Techno-gołąb* ‘chodzi jak gołąb’, *Troll* ‘ze względu na sposób chodzenia’.

Przezwisekami tej grupy nazwano osoby o charakterystycznym sposobie poruszania się. Zwracano uwagę zarówno na chód powolny i niezgrabny (*Czołg*, *Flinston*, *Świnia*), jak również na szybki (*Szczala*, *Szczur*), zmanierowany (*Modelecza*) i inny, specyficzny dla danej osoby (*Techno-gołąb*, *Troll*).

9. Antroponimy motywowane statyką/dynamiką; sposobem wykonywania czynności:

Bryczko ‘jest bardzo ruchliwy’ (por. ap. *brykać* ‘żywiłowo biegać, podskakując’ SJP¹⁸ 46), *Franklin* ‘jest powolny – jak żółw Franklin’ (Franklin – tytułowy bohater serialu animowanego dla dzieci *Witaj, Franklin*), *Kuternoga* ‘powolna nauczycielka’, *Strus* ‘jest trochę nadpobudliwy i wszystko szybko robi’, *Strus pędziwiatr* (f) ‘jest bardzo powolna’, *Zamulacz* ‘cechuje go brak dynamiki i spowolnione ruchy’, *Zawias* ‘często się zawiesza’.

¹⁸ SJP – *Popularny słownik języka polskiego*, B. Dunaj (red.), Warszawa 2001.

Powyższe antroponimy zostały sklasyfikowane w dwa zbiory, które można scharakteryzować za pomocą pary antonimicznych pól semantycznych *szybko* – *wolno*.

10. Antroponimy motywowane sposobem ubierania się:

Batman ‘nosi szeroki sweter’, *Bosy* ‘nie nosi butów’, *Cytrynka* ‘ubiera się w pstrokate rzeczy’, *Dres* ‘cały czas nosi dresy’ (por. ap. *dres* ‘o chłopaku noszącym dresy, adidas, skórzaną kurtkę itp.’; *dresiarz*’ SSM 56), *Dres* (f) ‘ciągle chodzi ubrana na sportowo’, *Emo* ‘od sposobu ubierania się’, *Hipster* ‘od ubioru’, *Kolorowa* ‘nosi kolorowy sweter’, *Krowa* ‘nosi biało-czerwoną bluzę’, *Moherowy beret* ‘cały czas nosi moherowy beret’, *Pies* ‘nosi bluzę z nadrukiem w kształcie psa’, *Sandał* ‘nosi w szkole sandały’, *Skin* ‘chodzi w glanach’, *Smerf* ‘nosi niebieskie dresy’, *SS-man* ‘od sposobu ubierania się’, *Żabcia* ‘od sposobu ubierania się’.

Elementy ubioru odznaczają się względnie wysoką produktywnością w zakresie tworzenia nieoficjalnych nazw osobowych. Stanowiąc jeden z podstawowych składników, na podstawie których następuje ocena charakterystyki zewnętrznej człowieka, są interesującym tworzywem, motywującym współczesne przezwiska.

Zacytowane nazwy są wynikiem wnikliwej obserwacji stylu ubierania się oraz stałych elementów ubioru (*Bosy*, *Cytrynka*, *Dres*, *Emo*, *Hipster*, *Moherowy beret*, *Sandał*, *Skin*, *SS-man*, *Żabcia*). Niektóre przezwiska zostały nadane wskutek wybiórczych spostrzeżeń (*Batman*, *Krowa*, *Pies*, *Smerf*). Jak można przypuszczać, szeroki sweter, bluza z nadrukiem w kształcie psa, niebieskie dresy itd. nie są codziennym strojem osób przezwanych. Są one jednak na tyle oryginalne i na tyle zwróciły uwagę otoczenia, że szybko stały się źródłem nieoficjalnych nazw osobowych. Ponadto kilka przezwisk (*Dres*, *Emo*, *Hipster*, *Skin*) nawiązuje do nazw grup (subkultur) młodzieżowych, których jednym z charakterystycznych wyznaczników jest styl ubierania się.

11. Antroponimy motywowane dodatkami:

Błaszak ‘nosi aparat na zębach’, *Diastemka* (f) ‘ma diastemy między zębami’, *Jaruzelska* ‘nosi duże ciemne okulary’, *Kuternoga* ‘nosi ochraniacz na nodze’, *Robocop* ‘nosi ochraniacz na nodze’, *Serek* ‘kiedyś nosił plecak z serkiem’, *Soczewka* ‘nosi okulary’, *Stępień* ‘nosi okulary’ (*Stępień* – bohater sitcomu polskiej produkcji *13. posterunek*), *Szkiełko* ‘nosi okulary’.

Zacytowany zbiór antroponimów jest przejawem spostrzegawczości i pomysowości osób, będących kreatorami przezwisk.

12. Antroponimy wskazujące na kilka cech zewnętrznych (podwójna motywacja):

Biały ‘jest bardzo blady i jest blondynem’, *Gucio* ‘niski i gruby (jak bohater bajki *Pszczółka Maja*)’, *Hagrid* (m) ‘wysoki i dobrze zbudowany (jak bohater *Hagrid*)’, *Jezus* ‘włosy i twarz ma podobne do Chrystusa’, *Koks* ‘niski i szczupły’ (por. ap. *koks* ‘pot.: farmakologiczny środek dopingujący’

SSM 110), *Makaron* (f) ‘chuda i wysoka’, *Misiek* ‘jest mały i ma okrągłą twarz’, *Mrówka* ‘jest szczupła i niska’, *Szafa* ‘duża waga i duży tyłek’, *Szczerbata* ‘ma odstające zęby i sepleni’, *Szczur* ‘od włosów i twarzy’, *Szczurek* ‘jest niski i chudy’.

W grupie przezwisk nawiązujących do wyglądu zewnętrznego nosiciela zanotowano 12 antroponimów motywowanych podwójnie. Ich źródłem są na ogół te same cechy, które odznaczają się największą produktywnością w nominacji tradycyjnej (pojedynczej): wzrost, włosy, tusza, fizjonomia, ogólna budowa ciała. Najliczniej reprezentowane są nazwy nieoficjalne nawiązujące do wzrostu i tuszy.

13. Antroponimy wskazujące na ogólne podobieństwo z desygnatem:

W grupie nieoficjalnych nazw osobowych nawiązujących do cech zewnętrznych nosiciela znalazł się dość bogaty zbiór przezwisk o nieskonkretyzowanej motywacji okolicznościowej¹⁹. Są one przeniesieniami rzeczownikowymi innych nazw o różnej semantyce:

- nazwy zwierząt: *Chicken/Cziken* (ang. *chicken* ‘kurczak’), *Kaczka*, *Kret*, *Krowa*, *Małpa*, *Pawian*;
- nazwy roślin: *Ananas*, *Banan*, *Pomidor*, *Szczypiorek*;
- nazwy potraw: *Blinek*, *Parówka*;
- etnonimy: *Chińczyk*, *Cyganeczka*, *Cyganka*, *Eskimos*;
- postacie związane z historią, światem polityki, muzyki i sportu: *Gortat* ‘podobny do M. Gortata’, *Hitler*, *Kaczka* ‘jest podobny do lidera partii PiS’, *Kleopatra*, *Zenek z Akcentu*;
- postacie z filmów, bajek, kreskówek i gier komputerowych: *Bolek* ‘podobny do bohatera bajki *Przygody Bolka i Lolka*’, *Casso* ‘podobny do postaci z gry komputerowej’, *Frodo* ‘podobny do Frodo Bagginsa’ (Frodo Baggins – bohater literacki, główna postać powieści *Władca Pierścieni*), *Gonzo* ‘podobny do muchy Gonzo’ (Gonzo – bohater serialu *The Muppet Show*), *Ludwiczek* ‘wygląda jak Ludwiczek z bajki *Świat według Ludwiczka*’, *Muminek* ‘podobny’ (Muminek – bohater książki i filmu z cyklu *Muminki*), *Maciej Lubicz* ‘podobny do bohatera telenoweli *Klan*’, *Mario* ‘podobny do postaci Mario z gry’, *Miś Jogi/Jogi* ‘podobny do Misia Yogi’, *Mort* ‘podobny do Morta – bohatera z bajki’, *Nindza* ‘od wyglądu’, *Paździoch* ‘podobny do Mariana Paździocha – bohatera serialu *Świat według Kiepskich*’, *Rika* ‘podobna do postaci z bajki’, *Rysiek* ‘podobny do Ryśka z telenoweli *Klan*’, *Tarzan* ‘z wyglądu przypomina Tarzana’, *Zgredek* (f) ‘podobna do Zgredka

¹⁹ Respondenci zapisywali w ankietach: „podobny do ...”, „przypomina ...”, lub „od wyglądu zewnętrznego”. Dodatkowe wywiady również nie przyniosły zamierzonego efektu, ponieważ osoby biorące udział w badaniu nie potrafiły nazwać konkretnej cechy, od której zostało utworzone dane przezwisko.

- bohatera książek i filmów o Harrym Potterze’;
- inne nazwy: *Kosmita* ‘podobny do kosmity’, *Manekin* ‘podobny do manekina’, *Pedalek* ‘od wyglądu’, *Sexy Lala* ‘bo wygląda wstrętnie’.

Na podstawie powyższego zestawienia można stwierdzić, że największą popularnością w procesie kreacji przezwisk tej grupy cieszą się bohaterowie filmów, bajek, kreskówek i gier. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w zainteresowaniach współczesnej młodzieży, jak również w silnym oddziaływaniu audycji telewizyjnych oraz gier komputerowych.

Jak wynika z powyższych rozważań, analizowane w niniejszym opracowaniu przezwiska są kreowane na podstawie cech fizycznych i wyglądu zewnętrznego przezywanej osoby. Przedstawione antroponimy spełniają kryteria pozwalające zakwalifikować je do grupy przezwisk antroponimicznych – nazwy te zarówno identyfikują konkretną osobę, jak też ją charakteryzują²⁰. Jako struktury ze znaczeniem oceniającym służą wartościowaniu otaczającej rzeczywistości²¹.

Każde przezwisko w mniejszym lub większym stopniu wykazuje związek z nosicielem (przy czym może to być eksplikacja znana jedynie autorowi i/lub osobie przezywanej oraz najbliższemu otoczeniu). Ze względu na sposób, w jaki nazwa wiąże się z desygnatem, wyróżnia się dwa typy nominacyjne: nominację bezpośrednią i pośrednią²². W przypadku nominacji bezpośredniej wyraz motywujący jest użyty w podstawowym znaczeniu, np. *Bosy* ‘nie nosi butów’, *Chudy* ‘jest chudy’, *Mały* ‘jest mały’, *Piękna* ‘jest bardzo ładna’. Przy kreacji wielu przezwisk autorzy wykorzystali wtórne znaczenie wyrazu motywującego (motywacja pośrednia), gdzie wyraz może być użyty metaforycznie (*Dynia* ‘ma dużą głowę’, *Smerf* ‘jest niskiego wzrostu’) lub metonimicznie (*Diastemka* ‘ma diastemy między zębami’, *Ucho* ‘ma odstające uszy’, *Ząbek* ‘od charakterystycznego uzębienia’). Przewiska metaforyczne i metonimiczne w większym stopniu, niż nazwy powstałe drogą motywacji bezpośredniej, mogą wskazywać na sposób postrzegania świata i wartościowania otaczającej rzeczywistości²³.

Cz. Kosyl stwierdza, że „zjawiskiem względnie często spotykanym jest rozbieżność między znaczeniem wyrazu motywującego przezwisko, a cechą faktycznie przysługującą obiektowi nominacji”²⁴. Fakt ten znajduje potwierdzenie w ana-

²⁰ Piszą o tym również M. Czaplicka-Jedlikowska (op. cit., 149), T. Giedz (op. cit., s. 121) i in.

²¹ Por. T. Giedz, op. cit., s. 121; D. Cybulska, *Przewiska indywidualne uczniów i nauczycieli występujące w języku młodzieży szkół łomżyńskich*, [w:] *Polszczyzna regionalna. Polszczyzna miast i miasteczek Mazowsza i Podlasia*, H. Sędziak, D. Czyż (red.), cz. IV, Ostrołęka 2006, s. 215; M. Śnieżyński, op. cit., s. 39.

²² Por. Cz. Kosyl, *Przewiska ludowe...*, s. 191.

²³ Por. T. Giedz, op. cit., s. 122.

²⁴ Cz. Kosyl, *Przewiska ludowe...*, s. 190.

lizowanym materiale, np. *Cyklop* ‘ma zeza’, por. ap. *cyklop* ‘w mitologii greckiej: olbrzym mający jedno oko, umieszczone pośrodku czoła’ SJP 70, *Kaktus* ‘wysoki’, por. ap. *kaktus* ‘roślina występująca w ogromnej ilości gatunków, najczęściej o grubych łodygach pokrytych kolcami’ SJP 205. Cytowane przezwiska poświadczają też użycie antonimii jako środka stylistycznego, wykorzystywanego w kreacji tej kategorii nazw osobowych, por. *Łysy* ‘ma długie włosy’, *Jordan*, *Łągin* ‘jest niskiego wzrostu’, *Gruby*, *Pudzian*, *Pumba* ‘chudy’, *Wąski* ‘dobrze zbudowany’, *Żółtek* ‘ma wytrzeszczone oczy’, *Pryszczu* ‘ma gładką cerę’, *Murzyn* ‘ma bardzo jasną karnację’, *Struś pędziwiatr* ‘jest bardzo powolna’ itd. Ponadto można mówić o wykorzystywaniu przez autorów przezwisk odległych asocjacji skojarzeniowych, np. *Błaszak* ‘nosi aparat na zębach’, *Brzuch* ‘lubi żeberka’, *Keks* ‘jest przystojny’, *Kura* ‘przefarbowwała się na żółto’ itd.

Posługiwanie się różnymi elementami gry językowej jest jednym ze sposobów tworzenia współczesnych przezwisk²⁵. Do częstych zabiegów można odnieść wszelkiego rodzaju zdrobnienia i zgrubienia baz motywacyjnych (*Cyganeczka*, *Cytrynka*, *Diastemka*, *Modelecza*, *Szczurek*, *Ząbek*, *Żabcia*; *Baryła*, *Betoniara*, *Czacha*, *Mrówa*, *Skwara*, *Żarówa*). Pożądany efekt zostaje osiągnięty drogą modyfikacji formalno-językowych, polegających na dodaniu lub odrzuceniu odpowiednich substratów. Najczęściej są to komponenty z podstawowym elementem *-k-* w części sufiksальной (a więc morfemy *-ek*, *-ka*, *-ik*, np. *Szczurek* < *Szczur*, *Cytrynka* < *Cytryna*; *Betoniara* < *Betoniarka*, *Mrówa* < *Mrówka* itd.).

Kolejną grupę stanowią przekształcenia paradygmatyczne. W analizowanym materiale wykorzystano formacje powstałe wskutek zmiany rodzaju gramatycznego (*Klusek*, *Ropuch*, *Wiewiór*, *Cycek*), nazwy zawierające w wygłosie pseudo-sufiks *-i* utrudniający identyfikację płci nosiciela (*Blondi*, *Puszi*, *Wodi*), formant *-o* (*Bryczko*, *Dynio*) oraz substrat *-u* (*Klocu*, *Koksu*, *Pryszczu*), będący skostniałą formą wołacza przeniesioną do mianownika. Badania prowadzone nad nieoficjalnym nazewnictwem osobowym potwierdzają rosnącą popularność tego typu struktur przy kreacji współczesnych przezwisk²⁶.

Do innych zabiegów językowych, z których korzystano tworząc omawiane antroponimy, należy zaliczyć nietypowe formy zapisu przezwisk, często nieodpowiadające normom gramatycznym, graficznym i ortograficznym (*Cziken*, *Jogi*, *Łągin*, *Nindza*, *Ponczek*, *Szczała*, *Zezmenka* itd.). Niektóre z zacytowanych przykładów stanowią swoistą próbę kodyfikacji obcych nazw przy ich dostosowaniu do norm języka polskiego.

²⁵ Zob. A. Myszka, *Przezwiska młodzieżowe – nowe struktury, nowe bazy semantyczne*, [w:] *Nowe nazwy własne – nowe tendencje badawcze*, A. Cieślakowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek (red.), Kraków 2007, s. 273-276.

²⁶ Por. np. A. Myszka, op. cit., s. 271, 275.

Przezviska dostarczają wiedzy o człowieku, przede wszystkim o postrzeganiu przez niego świata i bliźnich²⁷. Stanowią zatem źródło informacji nie tylko o osobie przezywanej, ale również o osobie przezywającej, o jej osobowości i stanie emocjonalnym²⁸. Zróżnicowany repertuar omawianych antroponimów świadczy natomiast o niezwykle zindywidualizowanym (czasami wręcz bardzo subiektywnym) sposobie percepcji zjawisk otaczającej rzeczywistości.

Literatura:

- Abramowicz Z., Kosior D., *Nieoficjalne nazwy osobowe na polsko-wschodniosłowiańskim pograniczu*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 11-26.
- Ananiewa N., *Miejsce i funkcje przezvisk w słowiańskich systemach onomastycznych (na przykładzie języka polskiego i rosyjskiego)*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 27-37.
- Bamburek D., *Przezviska szkolne inspirowane mass mediami*, [w:] *Polszczyzna regionalna. Materiały z sesji językoznawczej w Ostrołęce*, H. Sędziak (red.), Łomża 1999, s. 159-166.
- Cieślíkowa A., *Przezviska*, [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, E. Rzetelska-Feleszko (red.), Warszawa-Kraków 1998, s. 119-134.
- Cieślíkowa A., *Miejsce przezviska w systemie antroponimicznym (historia a współczesność)*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 71-80.
- Cybulska D., *Przezviska indywidualne uczniów i nauczycieli występujące w języku młodzieży szkół łomżyńskich*, [w:] *Polszczyzna regionalna. Polszczyzna miast i miasteczek Mazowska i Podlasia*, H. Sędziak, D. Czyż (red.), cz. IV, Ostrołęka 2006, s. 214-225.
- Czaplicka-Jedlikowska M., *Twórczość werbalna uczniów w świetle przezvisk szkolnych a polszczyzna regionalna miasta Inowrocławia*, [w:] *Polszczyzna regionalna. Polszczyzna miast i miasteczek Mazowska i Podlasia*, H. Sędziak, D. Czyż (red.), cz. IV, Ostrołęka 2006, s. 148-156.
- Gawrońska L., *Przezviska i przydomki mieszkańców wybranych wsi małopolskich i mazowieckich – zarys problematyki*, [w:] *Polszczyzna Mazowska i Podlasia. Antroponimia i toponimia Mazowska i Podlasia*, H. Sędziak (red.), cz. VIII, Łomża 2004, s. 91-102.
- Gawrońska-Sikorska L., *Motywacje semantyczne przezvisk nauczycieli (na przykładzie miejskiego środowiska szkolnego)*, [w:] *Polszczyzna regionalna. Polszczyzna miast i miasteczek Mazowska i Podlasia*, H. Sędziak, D. Czyż (red.), cz. IV, Ostrołęka 2006, s. 176-184.
- Giedz T., *Przezviska o charakterze metaforycznym i metonimicznym mieszkańców wsi Brzeźno w woj. chełmskim*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 121-126.
- Kosyl Cz., *Typy motywacyjne przezvisk ludowych*, [w:] *Onomastyka w dydaktyce szkolnej i społecznej*, E. Homa (red.), Szczecin 1988, s. 205-213.

²⁷ Por. A. Cieślíkowa, *Miejsce przezviska...*, s. 73.

²⁸ Por. M. Śnieżyński, op. cit., s. 39.

- Kosyl Cz., *Przezviska ludowe określające wzrost i tuszę (próba analizy semantycznej)*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 189-209.
- Łobodzińska R., *Antroponimy nieoficjalne we wsi Brzezówka (gmina Szczucin)*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. I, Lublin 1998, s. 241-247.
- Łobodzińska R., Tomczak L., *Współczesne przezviska polskie. Analiza formalna i znaczeniowa*, Wrocław 1988.
- Myszka A., *Przezviska młodzieżowe – nowe struktury, nowe bazy semantyczne*, [w:] *Nowe nazwy własne – nowe tendencje badawcze*, A. Cieślíkowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek (red.), Kraków 2007, s. 267-279.
- Popularny słownik języka polskiego*, B. Dunaj (red.), Warszawa 2001.
- Sajewicz M., *Przezviska mieszkańców kilku wsi z białorusko-ukraińskiego pogranicza językowego na Białostoczczyźnie*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, S. Warchoł (red.), cz. II, Lublin 1999, s. 59-86.
- Słownik slangu młodzieżowego*, M. Czeszewski (red.), Piła 2001.
- Sokółska U., *Przezviska mieszkańców kilku wsi letniskowych w województwie podlaskim*, [w:] *Studia Slawistyczne. Pogranicza: kontakty kulturowe, literackie, językowe. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, L. Dacewicz, B. Dworakowska (red.), t. 7, Białystok 2008, s. 202-213.
- Śnieżyński M., *Nauczyciele w oczach uczniów. O przezviskach*, Warszawa 1990.